

Список використаних джерел

1. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.
2. Сокуренок В.В. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. Тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.). URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/21_11_2018/pdf/1.pdf.
3. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.09. Х., 2011. С. 8–9.
4. Коновалова В. Е. Актуальные проблемы тактики и методики расследования преступлений. Выбранные творы. Х., 2012. С. 245.
5. Журавель В. А. Криміналістичні категорії: традиції та новації (деякі дискусійні питання). Правничий часопис Донецького університету. Донецьк, 2002. Вип. 2 (8). – С. 57.
6. Тищенко В. В. К дискуссии о структуре методик расследования отдельных видов преступлений. Актуальні проблеми кримінального права та кримінології, кримінально-виконавчого права: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 28 жовт. 2011 р.). Одеса, 2011. С. 362–363.

Венгерова Юлія Віталіївна,

аспірант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ТИПОВІ ПОМИЛКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТІВ, ОБШУКІВ ТА ІНШИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Особливе місце серед всіх інших джерел доказів займають показання та речові докази, які набувають форми доказів лише у разі дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб, які володіють інформацією про подію кримінального правопорушення та правильного їх процесуального оформлення. Проте, під час проведення допитів, одночасних допитів двох або більше осіб, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів, пов'язаних із туризмом, слідчі нерідко стикаються з труднощами як процесуального, так і організаційно-тактичного характеру.

Як показав аналіз наукової літератури та судово-слідчої практики, типовими помилками організаційно-підготовчого етапу допиту, одночасного допиту двох або більше осіб, обшуку тощо є:

- формальний підхід до вивчення особливостей методики розслідування злочинів даної категорії, а також до тактики проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні таких злочинів;
- ігнорування допомоги спеціаліста при підготовці до проведення слідчих (розшукових) дій;
- ігнорування рекомендацій щодо складання попереднього плану проведення слідчих (розшукових) дій, в якому були б прописані всі складові проведення, тактичні прийоми впливу на ситуацію та учасників слідчої (розшукової) дії;
- недостатній рівень ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, а також поверхнєве вивчення особистості кожного з допитуваних, характеру їх взаємовідносин, поведінкових особливостей обшукуваного тощо;
- замість проведення слідчої (розшукової) дії особисто слідчим – надання оперативним працівникам доручення про їх проведення тощо.

Виходячи з цього, слідчому необхідно більш ретельно готуватися до допиту, одночасного допиту, обшуку у справах щодо злочинів у сфері туристичної діяльності. Зокрема, вивченню підлягають не тільки матеріали кримінального провадження, а й нормативні акти та спеціальна література.

На цьому наполягає й Т. О. Калюга, яка зазначає, що окрім традиційних обставин, які підлягають встановленню (яка обстановка вчинення злочину, де саме вчинено злочинні дії і в якій час, у який спосіб, хто вчинив злочинні дії і яка участь цієї особи у вчиненні злочину тощо), актуальною є потреба й у науковому вивченні об'єктивної обстановки, що склалася у готельному бізнесі, враховуючи правовий режим функціонування правовідносин у цій сфері та його вплив на обрання способу вчинення злочину, в наслідок якого утворюються певні сліди, вибір жертви тощо [1].

Попереднє вивчення матеріалів кримінального провадження та попередня підготовка до проведення слідчої (розшукової) дії є запорукою успіху, особливо, якщо потерпілою стороною або підозрюваним у провадженні є іноземець. Через специфіку напрямів туристичної діяльності та географію поширення злочинних дій, такі випадки виникають досить часто.

Як слушно звертають увагу Т. М. Біденчук і Н. В. Павлова, складність проваджень, де учасниками процесу розслідування є іноземці, пов'язана з чітко встановленими термінами можливого перебування іноземця на території нашої держави та необхідністю запрошення перекладача. Останній, не знаючи специфіки роботи слідчого, не може повністю виконати покладені на нього обов'язки, тому що не знає спеціальної юридичної термінології кримінального судочинства України. Щоб запобігти неправильному трактуванню юридичних термінів, появи ускладнень у процесі перекладу, необхідно вирішити низку організаційних питань щодо залучення перекладачів, а

також професійної підготовки слідчих. Ураховуючи фактор тимчасового перебування під час проведення допиту чи здійснення з ним інших процесуальних дій, бажано документувати всі проведені дії не лише у відповідних протоколах, але й застосовувати під час проведення цих дій належні технічні засоби фіксування з дотриманням усіх процесуальних вимог щодо застосування [2, с. 96]. Як свідчить аналіз матеріалів кримінальних проваджень, такі дії не завжди виконуються слідчими.

Матеріали кримінальних проваджень та опитування практичних працівників свідчить і про проблеми та недоліки, що виявляються під час безпосередніх допитів. Так, виходячи зі змісту протоколів допитів, простежується формалізм, що полягає у поверхневому описі події злочину, без уточнення дрібних деталей, які могли б сприяти встановленню важливої інформації. У показаннях різної категорії осіб має місце безліч неточностей, розбіжності з показаннями інших учасників та іншими джерелами доказів. В той час, як слідчі (розшукові) дії, спрямовані на усунення розбіжностей, проводилися лише у 34 % випадків.

Щодо встановлення психологічного контакту – 37 % працівників поліції надали відповідь, що в них бракує часу, достатнього для встановлення психологічного контакту і вони обмежуються фіксацією обов'язкових анкетних даних та задаванням питань, які є обов'язковими для процедури проведення допиту. Витрачати час на знайомство з допитуваною особою, а також проводити тривалі бесіди на сторонні теми, цікаві допитуваному, 87 % слідчих не бачають можливості через великий обсяг функціональних обов'язків та щільність робочого графіку.

Бракує слідчим часу й технічної можливості супроводжувати процес отримання показань звуко- або відеозаписом. У 78 % підозрювані особи через деякий час відмовляються від своїх показань, мотивуючи тим, що вони були отримані внаслідок психологічного тиску чи фізичного впливу. В той час, як матеріали звуко- відеозапису могли б сприяти спростуванню даних заяв і довести про правомірність дій особи, яка провела допит.

Крім того, дослідженням встановлено, що кримінальні провадження щодо злочинів, пов'язаних із туристичною діяльністю, мають тривалі строки розслідування. У зв'язку із чим, потерпілі та свідки на момент судового розгляду можуть ненавмисно викривляти раніше надані показання або забувати про ряд обставин. Інформація, яка міститься у матеріалах відеозапису, що є додатком до протоколу допиту, може допомогти пригадати певні факти щодо події кримінального правопорушення.

Найсуттєвішою проблемою є небажання слідчих застосовувати весь спектр тактичних прийомів, які рекомендовані криміналістикою та напрацьовані практикою.

Опитування слідчих, які розслідували кримінальні провадження щодо злочинів у сфері туризму, показало, що серед найчастіше використовуваних здебільшого застосовуються наступні тактичні прийоми:

- запевнення в зайнятті неправильної позиції (94 %);
- роз'яснення можливості пом'якшення покарання у разі визнання провини та співпраці з правоохоронними органами (86 %);
- оголошення показань інших осіб (56 %);
- згадування про наявні у слідства докази та їх пред'явлення (81 %);
- створення завищеної поінформованості слідчого щодо події злочину (78 %);
- приховування меж поінформованості слідчого щодо події злочину (62 %);
- виокремлення із загального потоку інформації тієї, що має відношення до справи (51 %);
- фактор раптовості (71 %) тощо.

Водночас, низку тактичних прийомів, які могли б бути в нагоді, слідчі або взагалі не назвали, або вважають, що вони не ефективні, або посилаються на брак часу для їх використання (про що ми вже згадували). Такий тактичний прийом, як співставлення фактів та коректування предмету розповіді взагалі не назвали в той час, як ці тактичні прийоми допомагають держати ситуацію під контролем. Одним із тактичних прийомів допиту, що не повною мірою використовується слідчими під час допиту та обшуку – спостереження за поведінкою допитуваного, обшукуваного та його психофізіологічними реакціями. До того ж, згадуючи про пред'явлення наявних доказів на допиті, слідчі не приділяють достатньої уваги особливостям пред'явлення таких доказів, залежно від певних обставин.

Список використаних джерел

1. Калюга Т.О. Розслідування шахрайства у сфері надання туристичних послуг: дис. канд. юрид. наук.: 12.00.09. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2019. 240 с.
2. Біденчук Т.М., Павлова Н.В. Установлення психологічного контакту під час допиту громадянина іншої держави за участю перекладача. Jurnalul juridicnational: teorieşipractică. 2–2 (36). 2019. С. 94–97.